

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของการศึกษา

กาแฟเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งกาแฟที่ปลูกและมีความสำคัญทางเศรษฐกิจทั่วโลกมีอยู่ 4 สายพันธุ์ คือ อาราบิก้า โรบัสต้า เอ็กเซลซ่า และลิเบอร์ริกา แต่สายพันธุ์ที่ปลูกได้มากในประเทศไทยมี 2 สายพันธุ์ คือ อาราบิก้า และโรบัสต้า โดยปริมาณการผลิตกาแฟของโลกจะมีสัดส่วนของอาราบิก้าต่อโรบัสต้า ประมาณ 70 : 30 เนื่องจากอาราบิก้าเป็นกาแฟที่มีคุณภาพดี มีรสชาติไม่เข้มมากนัก และกลิ่นหอมนุ่มจึงเป็นที่นิยมของผู้บริโภคในตลาดโลก ส่วนกาแฟพันธุ์โรบัสต้าเป็นที่นิยมของผู้บริโภครองจากกาแฟพันธุ์อาราบิก้า เนื่องจากมีคุณภาพต่ำกว่ากาแฟพันธุ์อาราบิก้า สำหรับกาแฟพันธุ์เอ็กเซลซ่าและพันธุ์ลิเบอร์ริกาไม่เป็นที่นิยมของผู้บริโภค

เมื่อเปรียบเทียบกับกาแฟกับเครื่องดื่มที่ทำจากพืชอื่น เช่น ชา โกโก้ น้ำผลไม้ และน้ำอัดลม ถือได้ว่ากาแฟเป็นเครื่องดื่มที่คนทั่วโลกนิยมบริโภคมากเป็นอันดับหนึ่ง ซึ่งแหล่งผลิตกาแฟที่มีชื่อเสียงของโลก ได้แก่ จาไมกา บราซิล โคลัมเบีย อินโดนีเซีย อินเดีย เอธิโอเปีย เคนยา เวียดนาม สำหรับประเทศไทยผลิตกาแฟได้เพียงร้อยละ 1 ของปริมาณผลผลิตโลก โดยเป็นผลผลิตของกาแฟพันธุ์โรบัสต้าถึงร้อยละ 97 และกาแฟพันธุ์อาราบิก้าร้อยละ 3 พื้นที่ที่ปลูกกาแฟพันธุ์โรบัสต้ามากที่สุดอยู่ในเขตจังหวัดทางภาคใต้ เช่น กระบี่ และชุมพร ส่วนพื้นที่ที่ปลูกกาแฟพันธุ์อาราบิก้ามากที่สุดอยู่ตามคอกต่างๆ ทางภาคเหนือเช่น กาแฟจากคอกช้างจังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นกาแฟที่มีชื่อเสียงของประเทศไทย (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2550)

เมื่อพิจารณาปริมาณผลผลิตกาแฟดิบของประเทศไทยในช่วงปี 2543 – 2553 พบว่า มีปริมาณผลผลิตเฉลี่ย 59,461 ตัน โดยมีอัตราการลดลงเฉลี่ยร้อยละ 3.1 ต่อปี ซึ่งผลผลิตกาแฟดิบในบางปีที่มีปริมาณลดลงอาจเนื่องมาจากนโยบายของรัฐบาลที่สนับสนุนให้เกษตรกรทางภาคใต้หันมาปลูกพืชพลังงานทดแทนจึงทำให้พื้นที่ที่ใช้ปลูกกาแฟโรบัสต้ามีจำนวนลดน้อยลง และในบางปีมีปริมาณผลผลิตกาแฟดิบเพิ่มขึ้นอาจเนื่องมาจากราคาของเมล็ดกาแฟดิบที่เพิ่มขึ้นจึงทำให้เกษตรกรหันมาปลูกกาแฟดิบเพิ่มมากขึ้น

พื้นที่ปลูกกาแฟอาราบิก้า ซึ่งนิยมปลูกในเขตที่สูงทางภาคเหนือมีปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้นทุกปี โดยในช่วงปี 2543-2553 มีผลผลิตเฉลี่ยปีละ 2,427 ตัน หรือมีอัตราการเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 14.5 ต่อปี ซึ่งเป็นผลมาจากการทางภาคเหนือสามารถปลูกกาแฟพันธุ์อาราบิก้าที่มีรสชาติไม่ข้มมากนัก กลิ่นหอมนุ่ม และเป็นกาแฟที่มีคุณภาพดีตลาดมีความต้องการสูงทำให้ราคาสูงขึ้นจึงทำให้เกษตรกรหันมาปลูกกาแฟพันธุ์อาราบิก้าเพิ่มมากขึ้น โดยผลผลิตกาแฟดิบในภาคเหนือมาจากจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน น่าน ลำปาง แพร่ ตาก และอุดรดิตถ์ (ตารางที่ 1.1)

ตารางที่ 1.1 ผลผลิตกาแฟดิบของประเทศไทย และผลผลิตกาแฟดิบเฉพาะเขตภาคเหนือ

ปี	ผลผลิตทั่วประเทศ		ผลผลิตของภาคเหนือ	
	ผลผลิต(ตัน)	อัตราการเพิ่มขึ้น (ร้อยละ)	ผลผลิต(ตัน)	อัตราการเพิ่มขึ้น (ร้อยละ)
2543	81,057		1,102	
2544	86,009	6.1	1,181	7.2
2545	53,447	-37.8	1,404	18.9
2546	53,907	0.9	1,571	11.9
2547	61,765	14.6	1,973	25.6
2548	59,644	-3.4	2,251	14.1
2549	46,873	-21.4	2,531	12.4
2550	55,660	18.7	2,892	14.3
2551	50,442	-9.4	3,383	16.9
2552	56,315	11.6	3,669	8.5
2553	48,955	-13.1	4,743	29.3
ปี 2543 - 2553	59,461	-3.1	2,427	14.5

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2553

ในอดีตคนไทยนิยมบริโภคกาแฟสำเร็จรูปกันเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาคนไทยได้หันมานิยมใช้บริการร้านกาแฟสดที่มีการตกแต่งร้านให้หรูหราทันสมัย สะดวกสบาย มีบรรยากาศที่รื่นรมย์มากขึ้น ทำให้ผู้ประกอบการเป็นจำนวนมากมีความสนใจเข้ามาลงทุนในธุรกิจร้านกาแฟสด เนื่องจากร้านกาแฟสดยังมีค่อนข้างน้อย ประกอบกับสาเหตุหลักๆ อาจสืบเนื่องมาจากธุรกิจร้านกาแฟขนาดใหญ่จากต่างประเทศเข้ามาลงทุนในธุรกิจนี้ เช่น สตาร์บัคส์ที่ได้เข้ามาเปิดสาขาแรกในประเทศไทยเมื่อปี 2541 เหตุดังกล่าวสร้างความตื่นตัวให้กับวงการธุรกิจกาแฟเป็นอย่างมาก ซึ่งตลาดกาแฟสดในประเทศไทยมีอัตราเติบโตมากกว่าร้อยละ 10 ต่อปี โดยมีมูลค่าตลาดในปัจจุบันกว่า 6,400 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 20 ของมูลค่าตลาดรวมธุรกิจกาแฟที่ 32,000 ล้านบาท จึงทำให้กลุ่มนักลงทุนรายใหญ่ของประเทศไทย ได้แก่ บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) หรือ บริษัทพลังงานแห่งชาติของไทย บริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) และกลุ่มไทยเจริญคอร์ปอเรชัน หรือ ทีซีซี กรุ๊ป สนใจเข้ามาลงทุนในธุรกิจกาแฟสด (กรุงเทพธุรกิจ, 2554)

จากการสำรวจพฤติกรรมการดื่มกาแฟของคนไทยโดยศูนย์วิจัยกสิกรไทย พบว่าคนไทยมีการดื่มกาแฟเฉลี่ยต่อคนต่ำมาก คือประมาณ 200 แก้ว/ปี เมื่อเทียบกับคนในแถบเอเชีย เช่น ชาวญี่ปุ่นดื่มกาแฟเฉลี่ยคนละ 500 แก้ว/ปี ในขณะที่ชาวอเมริกันดื่มกาแฟเฉลี่ยคนละ 700 แก้ว/ปี แต่แนวโน้มการบริโภคกาแฟของคนไทยที่ยังคงเพิ่มสูงขึ้น และจากการศึกษาของชลธิรา อินทรเทพ (2546) เกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคกาแฟสดในร้านกาแฟของผู้บริโภคในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่ใช้บริการร้านกาแฟมากกว่า 4 ครั้งต่อเดือน โดยมีค่าใช้จ่ายในการใช้บริการ 51-100 บาทต่อครั้ง และมาใช้บริการกับเพื่อนมากที่สุด และจากการศึกษาของนิวุฒิ พูลศรี (2550) เกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคกาแฟของผู้บริโภค ในเขตเทศบาลตำบลเขาปู่ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่าผู้บริโภคส่วนใหญ่ นิยมบริโภคกาแฟสดแบบร้อน โดยมีค่าใช้จ่ายในการใช้บริการร้านกาแฟสด เฉลี่ย 73.4 บาทต่อครั้ง หรือ 654.4 บาทต่อเดือน

ร้านกาแฟสดส่วนใหญ่ที่มีในปัจจุบัน จะมีผลิตภัณฑ์หลัก คือ เครื่องดื่มประเภทกาแฟสดในรูปแบบต่างๆ ที่มีส่วนผสม และกรรมวิธีการชงที่แตกต่างกัน อีกทั้งยังมีการเสนอขายสินค้าและบริการเสริมอื่นๆ เช่น ขนมเค้ก คุกกี้ แซนด์วิช ซึ่งร้านกาแฟสดบางแห่งมีการให้บริการอินเทอร์เน็ตแก่ลูกค้า ธุรกิจร้านกาแฟยังเป็นธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก (SME) ที่มีความสำคัญและน่าลงทุน เนื่องจากเป็นธุรกิจที่ไม่ต้องใช้งบลงทุนมากนัก ตลอดจนไม่ต้องใช้เทคนิคในการบริหารที่มีความซับซ้อนมาก ดังนั้นจึงเป็นโอกาสอย่างหนึ่งของผู้ประกอบการรุ่นใหม่ที่จะลงทุนในธุรกิจดังกล่าวนี้ ร้านกาแฟสดแม้จะเป็นธุรกิจที่มีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่อง แต่การทำธุรกิจที่ผู้ประกอบการไม่มีความรู้ ผู้ประกอบการอาจไม่ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังไว้ ผู้ที่สนใจจะเข้ามาลงทุนในธุรกิจนี้จึงควรศึกษาข้อมูลบางส่วนไว้ เพราะการแข่งขันในธุรกิจกาแฟมีแนวโน้มที่รุนแรงขึ้นในอนาคต

ผู้ประกอบการ การจึงต้องสร้างมาตรฐานให้กับสินค้าและบริการที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ดียิ่งขึ้น

เชียงใหม่เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือที่มีผู้ประกอบการธุรกิจร้านกาแฟสด ซึ่งมีทั้งร้านกาแฟของสาขาต่างประเทศ เช่น สตาร์บัคส์ ร้านกาแฟของคนไทยที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ เช่น กาแฟวาวิ กาแฟคอยซ้าง เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีร้านกาแฟสดต่างๆ ไปอีกมากมาย โดยเฉพาะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ มีจำนวนร้านกาแฟสดที่จดทะเบียนใหม่เพิ่มขึ้นทุกปี จาก 19 แห่ง ในปี 2546 เป็น 282 แห่ง ในปี 2553 หรือมีอัตราการเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 43.5 ต่อปี (ตารางที่ 1.2)

ตารางที่ 1.2 สถิติการจดทะเบียนใหม่ของร้านกาแฟสดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ปี 2546-2553

ปี	ร้านกาแฟที่จดทะเบียนใหม่ (แห่ง)	ยอดรวม (แห่ง)	อัตราการเพิ่มขึ้น (ร้อยละ)
2546	19	19	-
2547	23	42	121.1
2548	20	62	47.6
2549	33	95	53.2
2550	38	133	40.0
2551	54	187	40.6
2552	52	239	27.8
2553	43	282	18.0
2546-2553			43.5

ที่มา: งานทะเบียนพาณิชย์ เทศบาลนครเชียงใหม่

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าธุรกิจกาแฟสดเป็นธุรกิจที่น่าลงทุน เนื่องจากผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาและผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ดังนั้นธุรกิจกาแฟสดยังมีโอกาสเติบโตอีกมาก และงานวิจัยที่ผ่านมาถึงการศึกษาเฉพาะพฤติกรรมของผู้บริโภคกาแฟสดเท่านั้น ยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษารูปแบบการลงทุน และการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนทางการเงินของร้านกาแฟสด ดังนั้น การศึกษานี้จะวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนทางการเงินของการลงทุนธุรกิจร้านกาแฟ รวมถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ใช้บริการร้านกาแฟในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจลงทุนทำธุรกิจกาแฟสดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษารูปแบบการลงทุน การจ้างงาน และการตลาดของธุรกิจร้านกาแฟสดแห่งหนึ่ง
- 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ใช้บริการร้านกาแฟสดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่
- 3) เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนทางการเงินของการลงทุนในธุรกิจร้านกาแฟสดแห่งหนึ่ง

1.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

ผลการศึกษาจะทำให้ผู้ที่สนใจลงทุนในธุรกิจร้านกาแฟสด เข้าใจถึงรูปแบบการลงทุน โครงสร้างต้นทุน และการตลาดของธุรกิจกาแฟสด และใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจเพื่อที่จะลงทุนในธุรกิจกาแฟสดหรือไม่ ซึ่งนอกจากนี้ยังสามารถนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการวางแผนกลยุทธ์ และการบริหารจัดการร้านกาแฟให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้ทำการศึกษารูปแบบการลงทุน โครงสร้างต้นทุน และการตลาดของร้านกาแฟสดแห่งหนึ่ง ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ตลอดจนการวิเคราะห์ทางการเงินของการลงทุนในธุรกิจร้านกาแฟสดแห่งหนึ่ง รวมถึงทำการศึกษาพฤติกรรมของผู้ใช้บริการร้านกาแฟสด ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

1.5 นิยามศัพท์

กาแฟอาราบิก้า หมายถึง กาแฟพันธุ์อาราบิก้า (*Coffea Arabica*) เป็นพืชที่เจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ที่มีอุณหภูมิระหว่าง 13-22 องศาเซลเซียส เหมาะสำหรับพื้นที่ที่มีระดับความสูงต่ำกว่า 800 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง ขนาดใบค่อนข้างเล็กกว่าพันธุ์โรบัสต้า ไม่ทนทานต่อโรคราสนิม เมล็ดกาแฟมีคุณภาพดี นิยมปลูกมากทางภาคเหนือของประเทศไทย แต่ปริมาณผลผลิตในแต่ละปีมีเพียงร้อยละ 3 ของผลผลิตกาแฟรวมทั้งประเทศ

กาแฟโรบัสต้า หมายถึง กาแฟพันธุ์โรบัสต้า (*Coffea canephora*) เป็นพืชที่เจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ที่มีอุณหภูมิระหว่าง 20-32 องศาเซลเซียส สามารถปลูกได้ในพื้นที่ที่มีความสูงตั้งแต่ระดับน้ำทะเลปานกลางจนถึงระดับความสูง 1,000 เมตร มีลำต้นและใบค่อนข้างใหญ่ให้ผลผลิตสูง และทนทานต่อโรคราสนิม เมล็ดกาแฟมีคุณภาพปานกลาง ในประเทศไทยนิยมปลูกมากทางภาคใต้ ผลผลิตแต่ละปีมีปริมาณร้อยละ 97 ของผลผลิตกาแฟรวมทั้งประเทศ